

MENINGEN van anderen

From the House of Orange to the House of Bush...

In this interesting article* Parker makes an error when he writes: Willem Lodewijk like Maurice, had studied at Leiden University with one of Europe's foremost Classical scholars, Justus Lipsius. As this is true for Maurice, it is not true for Willem Lodewijk.

Both had studied in Heidelberg in 1576 and 1577. In that year both were ordered for further education to the Court of Willem, prince of Orange, the father of Maurice, in order to learn the principles of diplomacy and military science.¹

In contrast to Maurice, who studied in Leiden in 1563 and 1584, Willem Lodewijk did not go to any university anymore.. But specially during the winter, when there was no fighting, he read and study very much.

He had a large library.² Therefore he certainly will have read the publications of Lipsius, whom he praised...

So this correction, although necessary, will not change Parkers conclusions.

dr. F. SNAPPER,
reserve captain of infantry (retired)

* G. Parker. From the House of Orange to the House of Bush. 400 Years of 'revolutions in military affairs'. MS jrg. 172 (2003) 4, pag. 177-193.

¹ J.P.C.M. van Hoof, Willem Lodewijk van Nassau (Sectie Militaire Geschiedenis, Landmachtstaf, 's-Gravenhage, 1990, p. 9-10.

² Idem, p. 15.

BOEKEN bespreking

Burchten en forten en andere versterkingen in Vlaanderen

door Luc de Vos (ed.), Leuven, 2002,
264 blz., paperback.
ISBN 90 5826 195 6
€ 13,50.

Burchten en forten zijn voor veel mensen markante en vaak imposante bouwwerken. Zij hebben iets geheimzinnigs. Men raakt gefascineerd door de combinatie van fraai natuurschoon met een roemrucht verleden. Zo, aan de buitenkant wordt het 'verhaal' van een burcht of een fort niet zonder meer duidelijk. Waarom staat dat

fort daar? Wat was de functie van deze burcht? Ook al is het object toegankelijk, de geschiedenis van zo'n plek is voor veel mensen niet toegankelijk.

Belgisch burchten- en fortenweekend

In België werd in september 2002 met steun van het Davidsfonds een Burchten- en Fortenweekend gehouden, waar veertig hoogtepunten van ingenieuze vestingbouw opengesteld werden. Men kon zelf zijn eigen programma samenstellen en daarbij kiezen uit honderden rondleidingen, wandelingen, lezingen, tentoonstellingen, museumbezoeken en concerten.

Er werd een gids samengesteld onder leiding van professor Luc de Vos, verbonden aan de Belgische KMA, de Koninklijke Militaire School, als leidraad bij en als aandenken aan dit burchten- en fortenweekend.

Aan de hand van de in België nog aanwezige verdedigingswerken wordt het 'verhaal' van de versterkingskunst door de eeuwen heen verteld. Elk hoofdstuk omvat een tijdperiode, die begint met een algemene inleiding. Daarna volgen besprekingen van de afzonderlijk objecten. De teksten zijn vaak 'zelfdragend', dat wil zeggen dat ze zelf ook weer een algemene historische schets omvatten. Hierdoor komen dubblures met de algemene inleiding en tussen de teksten onderling voor.

De teksten zijn door een dertigtal, deskundige auteurs geschreven. Hierdoor zijn er verschillen in stijl aan te wijzen. De leesbaarheid en de bruikbaarheid van de afzonderlijke stukken van het boek hebben daar evenwel niet onder te lijden. Het lezen van het boek in zijn geheel wordt er wat lastiger door. Maar dat is eigen aan een naslagwerk.

De tijdvakken zijn:

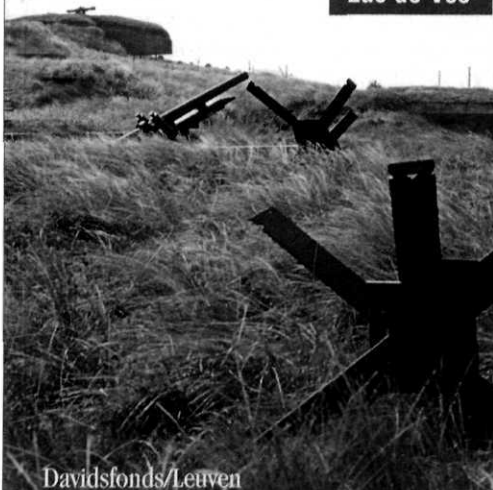
- Oudheid (3000 v. Chr. - 476 n. Chr.)
- Middeleeuwen (476-1453)

BURCHTEN en FORTEN

en andere versterkingen in Vlaanderen

Luc de Vos

Davidsfonds/Leuven

- Nieuwe Tijd (1453-1789)
- Nieuwste Tijd (1789 tot heden)

Er is een evenredige verdeling over de tijdsperiodes, hoewel de Oudheid met maar twee objecten in België weinig echte sporen heeft nagelaten. Datzelfde geldt voor ons land, ook al zijn er onlangs in Valkenburg (ZH) interessante sporen van een Romeinse wachttoren ontdekt.

Ondanks vakjargon goed leesbaar

Er worden in de bundel nogal wat vaktermen gebruikt, die gelukkig vaak te vinden zijn in de vestingbouwkundige woordenlijst achterin. Het toch nog wel eens ontbreken van moeilijke woorden in deze lijst, vormt een onnodige handicap. Voor de militair van nu wordt de vertaalslag van de historische, vestingbouwkundige termen naar de militaire begrippen van vandaag (te) weinig gemaakt. Het is vaak ook meer cultuur-historisch dan militair-technisch.

Maar tussen de regels door is de lijn van de ontwikkeling van de techniek en de invloed daarvan op het militair optreden goed te lezen, zeer zeker in de goed leesbare Inleiding tot de Nieuwe Tijd en tot die in de Nieuwste Tijd.

Een betere samenvatting op slechts enkele bladzijden kan men zich niet wensen.

In zekere zin vormt het einde van de Koude Oorlog en de inzet van onze militairen voor vredesmissies een terugkeer naar een vroegere fase van het gebruik van (permanente) verdedigingswerken, zoals de bunkers in Bugonjo of Camp Warehouse in Kabul.

Praktische info ontbreekt

Voor gebruik door de oppervlakkige toerist lijkt mij het boek minder geschikt. Temeer daar er geen praktische informatie gegeven wordt, zoals exacte ligging, aanrijroutes, parkeerplaatsen, openingstijden, enzovoort. Ook het illustratiemateriaal is niet overdadig: er wordt bij de beschrijving teveel gevraagd van het voorstellingsvermogen van de lezer. Deze laatste punten zijn te begrijpen als men zich realiseert dat het boek eigenlijk een bundel is die tijdens het weekend ter plaatse beschikbaar was.

Net als in ons kleine land is het behoud van verdedigingswerken bij onze zuiderburen in tegenstelling tot bijvoorbeeld Groot-Brittannië meestal een kwestie van toeval geweest. De economische belangen van het land prevaleerden. Militaire bouwwerken vielen trouwens door hun aard toch al niet in de smaak.

Het besef dat er een geschiedenisverhaal te vertellen valt en dat het om cultureel erfgoed gaat, dateert van de eerste helft van de vorige eeuw. Bij veel gemeentebesturen, op sleeptouw genomen door projectontwikkelaars, ontbreekt dat besef trouwens hedentendage ook nog te vaak. Pas later, wanneer alles gesloopt is, dan wel de gracht gedempt is, komt men tot de conclusie dat er iets kostbaars teloor gegaan is.

Hoewel ons vooroordeel is dat bescherming van monumenten in België in het niet valt bij het zo goed geregelde Nederland blijkt dat niet zo te zijn. Zo werd al in 1936 in Antwerpen het Steen bij Koninklijk Besluit tot monument verklaard.

In diezelfde tijd werd in ons land de Stichting Menno van Coehoorn¹ opgericht, later in België gevolgd door de Simon Stevin Stichting, die in België hetzelfde doel nastreeft. Het is geen toeval dat beide stichtingen zijn genoemd naar fameuze Europese vestingbouwkundigen. In ons land vormde een noodmaatregel van de Opperbevelhebber van Land- en Zee-macht, generaal Winkelman, van 21 mei 1940 het eerste zichtbare teken van overheidsingrijpen.

Het boek bevat geen boodschap als zodanig. De teksten beperken elk zich tot hun eigen object. Voor de toerist is het bruikbaar indien hij een verdiepingsslag wil maken. De Nederlandse toerist ontbreekt het soms aan kennis van de Bel-

¹ Die ten doel heeft de instandhouding te bevorderen van oude, buiten militair gebruik gestelde verdedigingswerken en andere militaire objecten, gelegen in Nederland of daarbuiten, in het laatste geval mits met een Nederlands verleden, als gedenktekenen van geschiedenis en kunst en als natuurmonument.

gische geschiedenis. Wie weet bij voorbeeld wie François Anneessens was, die in 1719 in Brussel op het schavot kwam? (pag. 76). En waarom? Of dat Farnese dezelfde is als de hertog van Parma? Ook wrekt zich voor de Nederlandse lezer het ontbreken van cultuurchauvinisme, waardoor soms Vlaams geschreven plaatsnamen ons onbekend in de oren klinken (bijvoorbeeld Aat, Dowaii).

Nederlandse bundel node gemist

In deze bundel worden uit ons land ook enkele plaatsen besproken: Fort Rammekeens bij Vlissingen, de vestingsteden Sluis en Hulst, alsmede het Fort Sint Pieter in Maastricht. De gekozen opzet doet het verlangen rijzen naar een soortgelijke bundel over burchten en forten in Nederland, zodat deze dan samen daadwerkelijk een beschrijving kunnen zijn van wat er nog resteert van burchten en forten in de Lage Landen bij de Zee, net als Polen en Noord-Italië vroeger de slagvelden van Europa.

C.N.J. NEISINGH - genmaj KMAR

Een soldaat doet zijn plicht

Generaal H.G. Winkelman, zijn leven en betekenis als militair (1876-1952), door Teo van Middelkoop, 382 blz., geïllustreerd, Europese Bibliotheek, Zaltbommel, 2002.
ISBN 90 2883 643 8
€ 24,00

Precies vijftig jaar na het overlijden van Henri Gerard Winkelman is een boek over zijn leven verschenen. Op zich al een uitzonderlijke zaak: een biografie over een Nederlandse generaal. Bovendien een generaal die niet kan terugkijken op grootse veroveringen, roemruchte veldtochten of gewonnen veldslagen.

Om te beginnen: wie was generaal Winkelman ook alweer? Hij was de opperbevelhebber van de Nederlandse Land- en Zeemacht in mei 1940. Hij gaf in die functie leiding aan de verdediging tegen de Duitse inval in ons land. Op zich